

ONA TILI TA'LIMINI TASHKIL ETISHDA QO'LLANILADIGAN AMALIY METODLAR

Hatamova Iroda Erdonovna

Avlayeva Sevara Hikmatullayevna

*Samarqand viloyati Narpay tumani
4-umumiy o'rta ta'lim maktabi Ona tili fani
o'qituvchilari*

***Annotatsiya:** Ushbu maqolada ona tili ta'limini tashkil etishda amaliy metodlar ilmiy bayon etiladi. Ilmiy qarashlar faktlarga asoslanib xulosalanadi.*

***Kalit so'zlar:** o'quvchi, ta'lim, til, nazariya, amaliyot, fan, integratsiya, grammatika, bog'lanish, malaka.*

Ona tili darslarida o'quvchilarga beriladigan bilimlar keyingi yillarda asosan nazariy asosga qurilayotganligi amaliy malakalarning sayozlashuviga olib kelmoqda. Darsda asosan o'rganilayotgan qoidani yod oldirish va unga darslikdan misol keltirish va mashq ishlash bilan cheklanilmoqda. Dars davomida faqat darslik bilan ishlanmoqda. Oqibatda o'qituvchi darslik o'qituvchisi, o'quvchi darslik o'quvchisi bo'lib qolmoqda. Shu sababli o'quvchilar darslikdan tashqari talablarni bajara olmayaptilar, hayotning o'zi misol va qoida ekanligini anglab yetmayaptilar.

Shunday ekan, amaliy bilimni shakllantirish asoslarini ishlab chiqishga diqqat qaratish lozim. Buning uchun darsda faqat mashqlar bilan cheklanmay, o'quvchilarning lug'at boyligini oshirish, lug'at ustida ishlashga o'rgatish, ularda to'g'ri talaffuz normalarini shakllantirish hamda fikrlash, tafakkur qilish qobiliyatini rivojlantirishga qaratilgan topshiriqlar berish kerak.

Hozir o'quvchilarni har bir darsda faol ishtirok etishga undovchi noan'anaviy dars metodidan foydalanilyapti. Bu dars metodi hozirda turli joylarda o'zining ijobiy ta'sirini ko'rsatyapti. Ona tili darslarida eng ko'p qo'llanadigan metod o'qituvchining bayoni metodi hisoblanadi. Bayon yordamida murakkabroq, ayniqsa, o'quvchilarga oldindan ma'lum bulmagan mavzular izohlanadi. Shuningdek, grammatik ta'rif mohiyatini tushuntirish, o'quvchilarga qo'shimcha ma'lumot berish, ularning savollariga javob berishda bayon metodidan foydalaniladi. Ona tilidan o'rganiladigan material o'quvchilarga qisman oldingi sinfda tanish bo'lsa yoki yangi mavzu biror tomoni bilan oldin o'tilgan materialga bog'lansa, darsda suhbat metodidan foydalaniladi.

Ona tili o'qitish metodikasi psixologiya va pedagogika ma'lumotlariga ham tayanadi. Metodikaning masalalarini hal etishda pedagogik ilmlar ham yordam beradi. Shuning uchun ham psixologiya va pedagogika fanlari ham metodikaning metodologik asosi hisoblanadi. Pedagogik psixologiya kishiga ta'lim va tarbiya berishning psixologik qonuniyatlarini o'rganishni o'z predmeti deb biladi. U

o'quvchilarda tafakkurning shakllanishini tadqiq qiladi, aqliy faoliyat usullari va ko'nikmalarini o'zlashtirish jarayonini boshqarish masalalarini o'rganadi. Metodika psixologiya fani ma'lumotlariga tayanib o'qitishda o'quvchilarning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olib yondashish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Suhbat o'quvchilar faolligini oshiradi. Ular o'qituvchi rahbarligida berilgan dalillarni kuzatadilar, o'zaro qiyoslaydilar va muhokama qiladilar, so'ng umumlashgan xulosa chiqaradilar. Suhbat o'quvchilarning nutq madaniyatini o'stirishda muhim omillardan biridir. Suhbat 3 xil bo'ladi:

1. axborot xarakteridagi suhbat;
2. evristik suhbat;
3. o'tilgan temani mustahkamlash maqsadida o'tkaziladigan suhbat.

O'tilganlarni mustahkamlash darslarida ko'proq bir bo'lim o'rganilsa yoki chorak yakuni, yil yakunida, ko'proq o'quvchilarning o'zlari ishlagan holda darslarni tashkil qilinadi. O'tilganlarni mustahkamlash maqsadida test savollarini yechish ham aytiladi. Yil yakunidagi takrorlash darsida deyarli barcha o'quvchi test savollari va o'zaro savollar tuzadilar. Dars yanada jonli, qiziqarli chiqadi.

Til dalillarini kuzatish metodida grammatika, orfografiya yozuvchi tilini o'rganishda ko'p foydalaniladi. Til faktlarini tahlil qilinganda, uch yo'nalish asos qilib olinadi. Til dalillarini kuzatish. O'qituvchi rahbarligida o'quvchilar til hodisalarining biror tomoni bo'yicha muayyan reja asosida kuzatish ishlari olib boradilar. Mashqlar metodi. O'quvchilarning ona tilidan olgan bilim-malakalari turli mashqlar orqali mustahkamlanadi.

Natijada o'quvchilar:

- a) bilimlarni ongli o'zlashtira boradilar;
- b) bilimlarni amalda qo'llay oladigan bo'ladilar;
- v) fikrlash malakalari ham orta boradi, mashq davomida til dalillarini ko'proq kuzatadilar, solishtiradilar, umumlashtira-dilar;
- g) o'z nutq madaniyatini takomillashtirish imkoniga ega bo'ladilar.

Mashqlar o'quvchilarning anglash va bora-bora o'quv faoliyatlarini yaxshilaydi: ayrim dalillarni yodlab olish yo'li bilan ham puxta o'zlashtira boshlaydilar. Shunday ham bo'ladiki, ko'p yozish yo'li bilan ko'p yozish tufayli o'quvchida ayrim so'z shakllarini yoki tinish belgilarini to'g'ri qo'llab ketaverish ko'nikmasi shakllanib qoladi.

Mashqlar qat'iy bir tizim asosida o'tkaziladi. Dastlab, o'quvchilar matn ustida ishlaydilar, so'z va gaplarni guruhlaydilar. Bular grammatik shakllarni anglash mashqlari hisoblanadi. Maktablarda bunday mashqlarning misollar tanlash, chizmalar ustida ishlash, matnni shaklan o'zgartirish kabi turlari o'tkaziladi.

"Sayohat" metodi. Sayohat metodi ko'proq tarix, geografiya, biologiya, adabiyot fanlarida ko'proq qo'llanib, ona tili o'qitishda nisbatan oz qo'llansa ham mohiyat e'tibori bilan ona tili o'qitishda o'ziga xos o'rin tutadi. Sayohat ko'proq insho yozish uchun material beradi, shuning uchun o'quvchi, masalan, muzeyda insho mazmuniga mos bo'lgan predmet va uning belgilariga alohida e'tibor beradilar, ana shu tushunchalarni ifodalovchi so'zlarni yozib olish lozim. 5-sinf o'quvchilari bilan "Shevaga xos so'zlar" mavzusini o'rganishda sayohat metodidan foydalanish mumkin. Har bir o'quvchi bilan alohida ishlash natijasida o'rganilganlarni ko'proq takrorlash va mustahkamlash mumkin bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Akhmedova, N. (2022). DEFINITION OF THE CONCEPT OF "ALGORITHMIC COMPETENCE". Web of Scientist: International Scientific Research Journal, 3(12), 140-143.
2. B.To'xliyev, M.Shamsiyeva, T.Ziyodova. O'zbek tili o'qitish metodikasi. Toshkent,2006 yil.
3. Israilova, S. (2023). THE PRAGMATIC OCCURRENCE AND MENTAL PROPERTIES OF COLOR COMPONENT UNITS IN CONTEXT. Interpretation and researches, 1(5).
4. Saodat, I., & Ma'suda, E. (2023, April). BILINGVIZM TURLARI VA IKKINCHI TIL LEKSIK BAZASI. In INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCES WITH HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS (Vol. 1, No. 14.04, pp. 185-188).
5. Tolipov M., Xudoyberganov Sh., Abduqodirov R. Hozirgi zamon darsining didaktikuslubiy masalalari. Toshkent, "Tafakkur", 1998 yil.
6. Turapovna, I. S. (2021). Semantics of the lexeme "green". ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal, 11(9), 440-448.
7. Turapovna, I. S. (2022, December). MENTAL BIRLIKLARDA RANG KOMPONENTLI BIRLIKLAR. In INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCES WITH HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS (Vol. 1, No. 23.12, pp. 59-66).
8. Turapovna, I. S. (2023, April). TIL BIRLIKLARNING SEMANTIK XUSUSIYATLARI. In INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCES WITH HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS (Vol. 1, No. 14.04, pp. 238-241).
9. Ахмедова, Н. М. (2017). В помощь арифметике. Молодой ученый, (4-2), 14-15.
10. Машарипов, В. У., Мирвалиева, Н. Р., & Абдуллаев, У. М. (2023). Местный иммунитет и специфическая сенсibilизация к антигенам бактерий у больных тонзиллитом. Science and Education, 4(2), 392-400.